

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszi lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XI. évfolyam 2. (113.) szám

2007. június

Nagy László:

A hungarizmus „fű alatti” és nyílt rehabilitálása

A holokauszt tagadásáról

Magyarország felszabadulásakor senki sem gondolta volna, hogy egyszer még megkezdődik a weimarizálódás, általa pedig a hungarista (világosabban szólva: nyilas) antikultúra elemei is szép lassan visszaszivárognak majd a közgondolkodásba.

Amikor a holokauszttagadók még csak a hungarista emigrációban voltak nyíltan jelen (Wass Albert is az ő sorait erősítette), kis hazánkban Nemeskürty István bedobta a köztudatba a doni katasztrófát. Ezzel megnyílt az út, hogy a holokauszttal szembeállítsák a Don-kanalyt, mint a nemzet „igazi” veszteségét, aktuálpolitikai célokra sajátítva ki ezt a szörnyű tragédiát (és persze fátylat borítva a szovjet föld megszállóinak kíméletlen brutalitásaira).

A holokauszt relativizálása után nem sok kellett a holokauszt tagadásához, amelyet a rendszerváltás óta, a liberális „szólasszabadság” jegyében, nálunk nem tilt semmiféle jogszabály, s még történelem szakos egyetemi tanár is nyíltan hirdetheti. (Nyugaton börtönbüntetéssel szankcionálják, mint neonáci propagandatevékenységet.)

A holokauszttagadás központi témává lett a Bencsik András által szerkesztett, Fidesz-közel *Demokrata* c. lapban, akárcsak a MIÉP-JOBBIK propagandájában, vagy a nemzetiszocialista, antiszemita irodalmat népszerűsítő Gede Testvérek Bt. kiadványaiban. (A MIÉP-es Franka Tibor holokauszttagadó könyve még az M1-es tv-csatornán is nyilvánosságot kapott.) A holokauszttagadásban kiteljesedő módszeres történelemhamisításnak fontos eleme a Budapest ostrománál harcoló német katonák és magyar csatlósáik rehabilitálása és hősként való dicsőítése. A Vér és Becsület évenkénti kitörésszerű megemlékezését talán még tekinthetnénk egy szubkultúra megnyilvánulásának, de a *Demokrata* nemzeti-

szocialista védőket felmagasztaló lapszáma, vagy Ungváry Krisztián legutóbb megjelent könyve már aligha. Ezeket a kiadványokat ugyanis az Orbán Viktor bálványozó jobboldali közvélemény szellemi csemegéjének szánták.

Kapcsolat a horvát holokauszttagadókkal

A magyarországi jobboldal hivatalos kapcsolatot létesített és tart fenn horvát holokauszttagadó körökkel. Antal József és külügyminisztere, Jeszenszky Géza, elsőrendű külpolitikai szövetségüknek tekintették az Európában teljesen szalonképtelen Tudjman elnököt, aki utcákat neveztetett el náci háborús bűnösökről (így Mile Budaz usztasa kultusz- és külügyminiszterről, vagy Jure Franceticről, az usztasa hadsereg legkegyetlenebb elit-alakulatának, a Fekete Légiónak a vezetőjéről); nem szólva arról, hogy a balkáni háborúban tíz uszálynyi géppisztollyal és hozzá való lőszerrel segítették a katolikus horvátok küzdelmét az ortodox szerbek ellen. A harcokban részt vett a neonáci bőrféjűekből álló hungarista MNA (Magyar Nemzetiszocialista Akciócsoportok, 1993-tól Magyar Nemzeti Arcvonal) is, amely a hitleri német utódpártnak, az NSDAP/AO-nak a közreműködésével jött létre; légiójuk különösen a Vukovár környéki harcokban „tüntette ki magát”.

A magyar parlamenti jobboldal, Európában egyedülként, a balkáni háború után is szinte tüntetően állt ki Tudjman mellett. A holokauszttagadó elnök temetését az európai vezetők egységesen bojkottálták; a török államfő, valamint a macedón és a szlovén kormányfő mellett csak Orbán Viktor jelent meg a szertartáson, hazánk jó hírét öregbítendő. A mai magyar külpolitika továbbra is támogatja a horvát kormányt, Tudjman szellemi örökösét, és kiáll Horvátország Európai Uniói csatlakozása mellett, jóllehet a hor-

vátok nem néztek szembe náci múltjukkal. (Schmitt Pál, mint az EU-Horvátország Közös Parlamenti Bizottság elnöke, mindenben kezükre játszik fasiszta múltjuk eltusolásában.)

Hungarista kapcsolatok

A hungarista mozgalom katonai szárnyaként tevékenykedő MNA Göncz Árpád ellen uszított az 1992. okt. 23.-i állami megemlékezésen. A rendszerváltás után ekkor került először nyilvánosság elé a nyilas szimbólum, az Árpád-sávós zászló, amely azóta már a jobboldali rendezvények, így a Fidesz-nagygyűlések, elengedhetetlen kellékének számít. Az MNA együttműködik a Fidesz „polgári köreivel”. A polgári körök 2002-es margitszigeti alakuló ülésén először fordult elő, hogy hivatásos politikusnak tekinthető közéleti személyiség nyíltan méltatta Szálasi. Kerényi Imre beszézetében úgy jellemezte a nyilas „nemzetvezetőt”, mint az ország ezeréves történelmének kiemelkedő személyiségét. Kerényi a tavalyi Kossuth-téri akciókban is tevékeny részt vállalt, egy színpadon szerepelt a hazai hungarista mozgalom egyik prominens vezetőjével, Ekrem Kemál Györgygyel.

A magyar jobboldali politikai elit ma is gyümölcsöző kapcsolatokat ápol hungarista körökkel, korábban pedig több szállal kötődött a Henney Árpád által szervezett Hungarista Magyar Hírszolgálat (HMH) is. Az emigrációban létrehozott HMH utolsó főnöke, Szemenyei-Kiss Tamás (1994-98), több nyilatkozatban is megemlékezett, hogy a hazai politikai szereplők közül együtt dolgozott Lovas Istvánnal (már a rendszerváltás előtt, amikor Lovas a Szabad Európa munkatársa volt), Lányi Zsolttal, Torgyán József és Homoki János kispada vezetőikkel, Király B. Izabellával és Cseh Máriával. Beszámolt róla, hogy Ekrem Kemál György, Szabó Albert, Lentner Csaba,

Tőke Péter, Mónus Áron, dr. Varga László, Rozgics Mária és Porubszky "Poty-ka" István voltak az informátorai és segítői.

A szélsőjobboldal a kulturális eszközöket sem hagyja kihasználatlanul. A nemzetiszocialista írókat népszerűsítő *Kulturkampf* eddigi legnagyobb eredménye a Wass Albert-kultusz. (Nyíró József, Alföldi Géza, Sértő Kálmán, Zajti Ferenc könyveinek kiadását érdemes még megemlíteni.) Ma már szinte minden könyvesbolt polcain megtalálhatjuk az erdélyi író műveinek korpuszát; a Duna Televízió Wass Albert-napot rendezett, s neves, hitelesnek tartott közéleti személyiségek méltatják munkásságát. Nem veszik figyelembe a történelmi tény: a kezdetben németbarát és antiszemita Wass Albert a nyilas puccstól kezdve élete végéig megrögzött hungarista volt. Az emigrációban, a Hungarista Magyar Hírszolgálat munkatársaként, szinte csak nyilas újságokban (Hídfő, Új Hídfő,

Szumír-Magyar Szemle, Magyarok Vasárnappja) publikált, s még a nemzeti érzelmi, konzervatív emigráció (Teleki Béla, Püski Sándor) is elhatárolódott tőle. Támogatta viszont Zash Lóránt, az amerikai emigrációban élő pénzember, aki irodalmárként holokauszttagadó verseket és cikkeket jegyez.

Szóljuk befejezésül néhány szót Kisbarnaki Farkas Ferenc ügyéről. A nyilas tábornok rehabilitálása hazánk rendszerváltás utáni történelmének egyik morális székelye. Kisbarnakit Szálasi soron kívül léptette elő vezérezredessé, kinevezte országos elhelyezési és kitelepülési kormánybiztossá. Sopronkőhidán Szálasi utasítására részt vett Bajcsy-Zsilinszky Endre és több magyar katonatiszt halálos ítéletének meghozatalában, majd ő irányította az aranyvonat, a koronázási ékszerek és a nemzeti bélyeggyűjtemény Németországba szállítását. 1945 után az NSZK-ban élt, és a szélsőjobboldali emigráció tevékenységében vett részt.

1945-ben lefokozták, elbocsátották a honvédség kötelékéből, 1950-ben pedig – távollétében – életfogytiglani fegyházra ítélték. 1998-ban ezt az ítéletet hatályon kívül helyezték, vagyis rehabilitálták Kisbarnakit.

A rehabilitációt a Honvéd Hagymányórzó Egyesület szorgalmazta, és a Honvédelmi Minisztérium Rehabilitációs Bizottsága támogatta. Szekeres Imre MSZP-s honvédelmi miniszter felterjesztette a javaslatot Sólyom László köztársasági elnöknek, ő pedig 2006. szeptember 15.-én helyreállította Kisbarnaki vezérezredesi rendfokozatát. Ez azért is meglepő, mert Sólyomnak, mint jogásznak, tisztában kell lennie a ténnyel, hogy a Szálasi-kormányzat időszaka „ex lex”-időszak, ezért az akkor hozott törvények nem szerepelnek a Corpus Iurisban. Ha Kisbarnakinak Szálasi által történt kinevezését elismerik, akkor elismerik egyúttal a Szálasi-kormány és a német megszállás legitimitását is.

Antifasisztának lenni bizony veszélyes dolog

Álmomban sem gondoltam volna, hogy antifasiszta tevékenységem olyan indulatokat vált ki másokból, mint amilyenekkel április 19-e délutánján volt módomban szembesülni.

Azt hiszem, ma már odáig fajultak nálunk a dolgok, hogy nincs is okunk csodálkozni, ha valaki 2007 egyik napsütéses tavaszi délutánján odalép az ember elé, lezsidózza és megüti. Nem én voltam az első, akivel ez megtörtént. Mégis furcsa érzéseket keltett bennem akkor, és kelt ma is az eset. Hogy nem valami szokványos támadásról volt szó, azt hiszem, egyértelmű: ugyanis támadómnak esze ágában sem volt, hogy megfosszon értéktárgyaitól. Azt is kizártnak tartom, hogy ferde szemmel néztem volna rá, és ő ezt kihívásnak tekintette: ha olyan rossz hírű környéken kell közlekednem, mint a Ferenc körüti aluljáró, akkor megpróbálok leszeggett fejjel átsietni a túloldalra, igyekezvén elkerülni a legkisebb konfliktus veszélyét is. Azon a napon is így tettem. Egy számomra ismeretlen fiatalember mégis, se szó, se beszéd, rám támadt. Számomra úgy tűnt, hogy nincs egyedül: a dulakodás hevében észrevettem két másik, bizalomgerjesztőnek épenséggel nem mondható alakot, ahogy közelítenek felénk. Az szinte biztos, hogy nem az én védelmemre akartak kelni, mert akkor, úgy gondolom, megszaportázták volna lépteiket. Amint sikerült magamat kiszabadítani a támadóm karmai

közül, azon nyomban futni kezdtem, de mikor visszapillantottam, hogy követnek-e, már nem láttam senkit. Ekkor némileg megnyugodtam. Már nem futottam, de lépteim még mindig sebesebbek voltak. Végtelenül zaklatott és felháborodott voltam.

Szakadt ingemben és kék folttal a szemem alatt léptem át az egyetem kapuját. Azonnal a büféhez siettem, kértem valami hideget, amivel némileg csillapítani tudom a fájdalmamat. Ahogy ott ültem, láttam az előttem elhaladó diákok és tanárok együttérző pillantását. Egyesek arcáról döbbenetet, másokérol kíváncsiságot olvastam le. Voltak olyanok is, akik odajöttek, és érdeklődtek, hogy mi történt velem. Kifejezték aggodalmukat és szolidaritásukat, de természetesen nem tudtak tenni semmit.

Mikor este hazaértem, családom a legnagyobb megrökönyödéssel hallgatta végig a történeteket. Még aznap este elmentünk orvoshoz látéletet felvételni, majd a kerületi rendőrkapitányságra, hogy megtegyük a feljelentést. Mivel az eset nem nálunk, a tizenegyedik, hanem a nyolcadik kerületben történt, ügyem átkerült oda. Ott felvették a vallomásumat, majd néhány napra rá elkészült a fantomkép. Ennek már egy jó hónapja. A tettes/tettesek még mindig nem kerültek rendőrkézre.

Ami velem történt, szerencsére nem volt tragikus kimenetelű. Járhattam volna rosszabbul is, mondjuk annyival, hogy

most nem volna módom az esetről beszámolni. Hogy véletlen támadásról lett volna szó, és éppen én voltam rossz időben rossz helyen? Nem tartom valószínűnek. Aprólékosan megszervezett, kidolgozott akció volt ez. A lezsidózásom sem egyszerű szófordulat volt. Ott rejtett benne mindaz a gyűlölet és indulat, mellyel ma a humanista gondolkodású emberek ellen viseltetnek. Egy második Weimarnak vagyunk tanúi, ahol a baloldal tehetetlen, a radikális jobboldal pedig egyre erőszakosabban lép fel. Hamarosan újra eljuthatunk oda, hogy Göbbels gondolata lesz a vezérfonal: "Ha a kultúra szót hallom, a pisztolyomhoz kapok." Ettől félek. Tisztában vagyok vele, hogy mi lehet a következménye annak, ha a kultúra kiszorul, és az értelmes közösségek szétesnek. Én, mint antifasiszta és kommunista, pontosan azért harcolok, hogy az emberiség ne a hatalom manipulált eszköze legyen, hanem felvilágosult, öntudatos közösség, melyben mindenki megtalálja a helyét, és az egész földön otthon érzi magát. Hogy mikor találjuk meg azt az otthont? Ernst Bloch szavaival élve: "Ha az ember, elidegenedés és külsővé válás nélkül, megragadja a valóságos demokráciában önmagát és mindazt, ami az övé, akkor létrejön a világban valami, ahol mégis senki sem járt, s ami mindenki számára úgy tűnik fel, mint a gyermekkor és az OTTHON."

Dolmány Balázs

Kegyeleti kérdés?

Meggyalázták Kádár János és felesége sírját.

Világra szóló botrány volt, előntötte az egész országot – vagy ne túlozzunk, majdnem az egészet – a hirtelenében jött felzúdulás. „Kegyeleti kérdés ez, semmi köze a politikához” – zümmögtek a kicsiny hazánkat benépesítő civilizált európaiak, és természetes jóérzésük jegyében elhatárolódtak ettől az európaiatlan barbárságtól. Mindenki – vagy ne túlozzunk, majdnem mindenki – felzúdult és elhatárolódott. Hosszú, tömött sorokban vonultak az elhatárolódók; íme, ott láthatjuk közöttük mindazokat, akik elmulasztottak elhatárolódni a nyilas zászlóktól, sőt maguk biztatták a derék szittyákat, hogy jöjjenek csak, lengessék minél többen ezt a szívmengető, ősi magyar jelképet! Jönnék a háborús bűnösök rehabilitálói, bár annyian talán nincsenek, mint a háborús bűnösök, akiket rehabilitáltak. Jönnék a Horthy- és Bethlen-rájongók, a turul-röptető, trianonozók, minden irracionális indulat avatott felkorbácsolói, nyomukban pedig a pogromok ígéretétől megmámorosodott védenecik, SS-t ünneplő újnácik, tv-foglaló vandálok, rettenthetetlen zsidóverők. Vérszagú kísértetek a múltból – előttük tiszteleg térdre hullva, szívére tett kézzel a kormány, „Made in Weimar” bélyeggel a homlokán, bár vélhetőleg fogalma sincs, hogy Weimar mi fán terem. És a sírgyalázás másnapján már rá is zendít a hangulat kiegyensúlyozása céljából a kórus: „Kádár véreskező gyilkos volt” (tehát mi sem jogosabb, mint feldúlni a sírját) – ahogy nemrégiben Che Guevarára fröcsögtek a „mészáros” és „tömeggyilkos” jelzőket. Durrognak a korlátoltság, az ostobaság és aljasság bűzbombái, és az ember a fejét kapkodja, hogy végül is ki az elhatárolódó és ki az uszító, hol a határ, amely az elhatárolódókat elhatárolja sajátmaguktól?

Kegyeleti kérdés? Nem: egy mélyre zuhlott ország gyalázatának fájdalmas, iszonyatos, elviselhetetlen jelképe.

Rehabilitálták Antonescu tábornokot

Romániában rehabilitálták *Ion Antonescu* tábornokot, aki a fasiszta Vasgárda vezetőjéből lett Románia diktátorává. 1940-től 1944-ig töltötte be ezt a tiszteletet. Több-százezer román katonát vetett be a Wehrmacht alárendeltségében a keleti fronton, és felelős 300 000 romániai zsidó lemészárlásáért. Egy román népbíró-ság 1946-ban halálra ítélte; az ítéletet végrehajtották.

A „román Szálasi” rehabilitálásával nagyjából párhuzamosan, a román kormány büntető rendszabályokkal sújt minden nyilvános fellépést, amely állást foglal a kommunizmus mellett.

Lengyelországban üldözik a Nemzetközi Brigádok veteránjait

Lech Kaczyński lengyel államelnöknek és a „Nemzeti Gondolat Intézete” (IPN) nevű varsói szervezetnek a vezetésével rendszeres támadások folynak a Nemzetközi Brigádok még életben lévő tagjai ellen, akik önkéntesként vettek részt a madridi köztársasági kormány oldalán a fasiszta agresszió elleni önvédelmi háborúban. Törvény vonja meg a nyugdíjkiegészítést az antifasiszta harcosoktól.

Az IPN követeli, hogy változtassanak meg, illetve távolítsanak el Varsóban minden kommunista elnevezést és jelképet, többek közt azokat is, amelyek az antifasiszta *Dombrowski*-zászlóalj katonáinak állítanak emléket. Az IPN szerint a spanyolországi brigadisták „árulók” voltak, mert kommunista eszméket vallottak.

Jaroslav Kaczyński miniszterelnök, az államelnök ikertestvére, a kommunistaellenes hajsza egyik vezéralakja, úgy jellemezte a lengyel szocializmust, mint „csöcselék-uralmat”. A *Dombrowski*-

zászlóalj tagjairól elnevezett utcákat és tereket átkeresztelik; a hősök neveit már régebben eltüntették az Ismeretlen Katona sírja mellett álló emlékoszlopkokról.

Az elvakult kommunista-üldözők hasonlóképpen bánnak *Karol Swierczewski* („Walter tábornok”) emlékével. A tábornok a Nemzetközi Brigádok parancsnokaként védte éveken át a Spanyol Köztársaságot; később a Szovjetunióban a 2. Lengyel Hadsereg parancsnoka lett, és résztvett Csehszlovákia felszabadításában. A háború után védelmi miniszterhelyettesként dolgozott; ukrán fasiszták merénylete vetett véget életének. Az ellenforradalmi rendszerváltás után az ország új urai átnevezték a nevével viselő fasort.

A Nemzetközi Brigádok lengyel önkéntesi közül ötezren adták életüket a fasiszta elleni harcban. Sokan mások a náci megszállóknak estek áldozatul, vagy a hazájuk felszabadításáért vívott ütközetekben haltak hősi halált. A mai rendszer az emléküket is el akarja törölni.

Az Európai Parlament baloldali képviselőinek egy része támogatja az észtkormány kommunistaellenes intézkedéseit

Május 9-én vita folyt le az Európai Parlamentben az észtkormányról. Ennek során az Európai Néppárt (PPE), az Európai Szocialista Párt (EPS), a Zöldek (Verts), a Neoliberálisok (ALDE) és más csoportok részéről nyílt antikommunista támadások hangzottak el. A felszólalók együttérzésüket fejezték ki az észtkormány felállítását, egyetértettek az észtkormány döntésével a Vörös Hadsereg emlékművének lebontásáról, elítélték a népi tiltakozást Tallinban és Oroszország reakcióját.

Az említett csoportok közös határozattervezetét a GUE/NGL részéről André Brie, a német PDS EU-képviselője írta alá. A tervezet 4. bekezdésében ez áll: „Az Európai Parlament felszólítja az EU-t, hogy fejezze ki szolidaritását az észtkormánytalal a tallini események kapcsán.” A Görög KP frakciója (három képviselő) súlyos politikai kérdésnek tartja, hogy a GUE/NGL ilyen elfogadhatatlan határozatot írjon alá. Kérték a tervezet

visszavonását. A kérést André Brie elutasította.

A szavazás során a határozat ellen szavaztak: a Görög, a Portugál KP, a ciprusi AKEL, az Olasz KP, a Spanyol KP, a Cseh-Morva KP, a PDS két küldötte (Tobias Pflüger, Sahra Wagenknecht), és a Francia KP egy küldötte.

A GUE/NGL többi küldötte, köztük a görög Szinaszpiszmosz, az olasz „Kommunista Újjászületés” (Rifondazione), a német PDS, a Francia KP és az északi országok baloldali pártjainak képviselői megszavazták a közös határozatot, a 4. bekezdéssel együtt.

Elfogadhatatlan, hogy magukat baloldalinak és kommunistának nevező erőik ilyen határozat mellett szavazzanak.

(A cikk szerzője a Görög KP KB-tagja és képviselője az Európai Parlamentben.)

A. Pafilisz

A szerkesztő megjegyzése: a magukat „baloldalinak” minősítő képviselők szégyenletes kommunistaellenes állásfoglalása sajnálatosan igazolja azokat a negatív elemzéseket, amelyek lapunkban az Európai Baloldali Párttól és alapítóitól (PDS, Rifondazione, FKP) megjelentek.

A szovjet pártbürokrácia ellenállása a demokratizálással szemben az 1930-as években

A bürokrácia foggal-körömmel védelmezi kiváltságait. Erről tanúskodik teljes egészében a szovjet történelem. Felidézzünk néhány példát az 1930-as évekből.

Mint J. A. Getty, a kommunistákkal éppenséggel nem rokonszenvező amerikai történész írja, a moszkvai központ szakadatlan harcot folytatott a kiskirálykodó helyi apparátusok ellen, igyekezett a tömegek mozgósításával, velük szövetségben megvalósítani a párt-szervek demokratikus ellenőrzését. 1933-ban a KB párttisztítást („csisztká”) rendelt el; Kaganovics, a Politikai Iroda tagja, felhívásban figyelmeztetett rá, hogy az akció végrehajtásához a szovjet polgárok tömegeinek együttműködése szükséges. A párttisztítást a KB utasítása szerint nyilvános gyűléseken kell lebonyolítani, pártonkívüliek jelenlétében, akiknek előzőleg elmagyarázták a gyűlés célját és feladatát; az akciót irányító helyi bizottságokat legalább tízéves párttagsággal rendelkező párttagokból kell összeállítani, miután a nevüket időben közzétették, hogy bárki megtehesse kifogásait.

A helyi vezetők ellenállása miatt a „csisztká” elhúzódott, helyenként formalizmusba fulladt, gyökeres változást nem hozott. Újabb intézkedésekre volt szükség, ezt sürgette a párt dokumentumok rendezetlensége is. 1935-ben megkezdték a „proverka”-t, a tagsági könyvek nyilvános gyűléseken való ellenőrzését. A módszer ugyanaz volt, mint 1933-ban: szabad kritika, a pártonkívüliek bevonásával. A résztvevők általában erősen bírálták a vezetők bürokratikus munkastílusát, és véleményt mondtak az egyes párttagokról: szóvá tették például, hogy az illető fehér tiszt volt, a cári rendőrségen szolgált, kicsapongó életet él, korrupt, antiszemita, vagy éppen köztörvényes bűnöző. A kritikák négyötöde rendszerint igazolódott.

A felső vezetők demokratizálási törekvései más vonalon is megfigyelhetők. Sztálin rámutatott, hogy a szovjet rendszer megszilárdulása nyomán „az értelmiség áttérőben van a szovjethatalom oldalára”, figyelmesnek kell lenni hozzá, megnyerni és bevonni az építőmunkába; ugyancsak Sztálin kezdeményezte, hogy a szovjet kormány hatálytalanítsa a régi megszorításokat a polgári származású fiatalok egyetemi felvételénél. A KB 1937. februári plénumán, amelyről lesz még szó, Molotov a gazdasági vezetők önálló-

ságát illetően leszögezte: „határozottan érvényesítenünk kell az egyszemélyi irányítás elvét, de nem szabad belenyugodnunk ennek az elvnek olyan értelmezésébe, hogy a vezetők mentesülhetnek a tömegellenőrzés alól.” A párt és a szovjet állam vezérkara azonban tisztában volt vele, hogy kimondani ezt könnyebb, mint megoldani, és a *tömegellenőrzést nem lehet a középszintű bürokráciára kiejtett felső nyomás nélkül, a bírálókat bátorítása és a bírálók megvédelmezése nélkül megszervezni.*

Getty nagy szerepet tulajdonít a bürokratizmus elleni harcban Kirovnak és Zsdánovnak. Zsdánov (1934-től leningrádi titkár és a KB titkára) egyre élesebben lépett fel a kritika elfojtása, a párttagokkal szemben alkalmazott megtorlások ellen. Követelte és keresztülvitte, hogy a párttitkárokat titkos szavazással válasszák, bár – teszi hozzá Getty – tudta, hogy a helyi titkárok autoritárius módszereit bizonyos fokig érthetővé teszik a rendkívül magas gazdasági követelmények, az alacsony iskolázottság, a tapasztalt és képzett vezetők hiánya. Zsdánovnak kétségkívül része volt a KB 1934. decemberi határozatában, amely utasította a helyi pártbizottságokat, hogy a fontos kérdéseket ne egy szűk vezetői csoport tárgyalja meg, az aktíva és a tag-ság vegyen részt a döntéshozatalban.

Az 1933-as „csisztká” és az 1935-ös „proverka” után, 1936-ban a KB tagkönyvcserét rendelt el, ismét a bürokrácia elleni harc és a nyilvános bírálat jegyében. A középszintű apparátus ellenállására utal a KB május 24-i körlevele: sok párttagot formális, mechanikus eljárással zártak ki; „tűrhetetlen önkényeskedés”, hogy a szovjethatalom iránt lojális személyeket származásuk vagy passzivitásuk miatt zárnak ki a pártból, azután automatikusan elbocsátják őket állásukból, megfosztják lakásuktól. 1936 november-decemberében, az Összoroszoszói Szovjetkongresszuson, Sztálin és legközelebbi munkatársai hangsúlyozták, hogy titkos választásokra van szükség ellenjelöltekkel, a választójog kibővítése alapján. Molotov kijelentette: hasznos lenne a pártnak, ha párton kívüliek is szereplnének a jelöltek között. „Ez a rendszer senki mást nem sérthet, mint a tömegektől elidegenült, elbürokratizálódott elemeket; megkönnyíti új erők előléptetését, az elidegenült bürokraták leváltá-

sát. Lehetséges persze, hogy ellenséges elemeket is megválasztanak. De végül még ez a veszély is hasznos lehet, jelezheti a párt-szervezeteknek és pártmunkásoknak, hogy ideje felébredni.” Sztálin még nyomatékosabb volt: „Egyesek azt mondják, veszélyes, hogy a szovjethatalommal szemben ellenséges elemek, például egykori fegyérgárdisták, kulákok, papok stb. befurakodnak a legmagasabb intézményekbe. De miért kell félnünk ettől? Ha félsz a farkasoktól, ne menj az erdőbe. Egyrészt nem minden kulák, fegyérgárdista és pap ellenséges a szovjethatalommal szemben, másrészt, ha polgáraink ellenséges elemeket választanak, ez csak azt jelentheti, hogy rosszul szervezzük a munkánkat, és megérdemeljük ezt a szégyent.”

A területi elsőtitkárok hallgattak, láthatóan nem volt inyükre a javaslat. A KB 1936. december 4-i plénumán, amelynek ülése egybeesett a Szovjetkongresszussal, alig beszéltek az alkotmánytervezetről. Sokkal nagyobb érdeklődést keltett Jezsovznak, az NKVD vezetőjének beszámolója „A trockista és jobboldali szovjetellenes szervezetekről”. – December 5-én a Szovjetkongresszus elfogadta az új alkotmány tervezetét. De élénk viták itt sem voltak. Jóllehet Sztálin, Molotov, Zsdánov, Litvinov és Visinszkij beszédeiben az alkotmány volt a fő téma, a küldöttek – többnyire pártvezetők – szinte tudomást sem vettek róla, inkább a belső és külső ellenséges tevékenységgel foglalkoztak. A választásokon bevezetendő többes jelölésről nem esett szó.

Az 1936. augusztusi első moszkvai pert 1937 januárjában követte a második. Újabb és újabb csoportokat tartóztattak le azzal a váddal, hogy a szovjet vezetőség megdöntésére szervezkedtek. Közben, 1937 február-márciusában, lezajlott a KB leghosszabb, két héten át tartó plénuma. Sztálin és támogatói ismét a demokratikus választások előkészítéséről és az év végéig megtartandó titkos választásokról beszéltek, ahol az új alkotmány jegyében érvénybe lépne a többes jelölés. Követelték, hogy a pártvezetőket titkosan válasszák az alapszervektől felfelé, szűnjön meg az a gyakorlat, hogy a vezetőségi tagokat az elsőtitkárok kooptálják. Zsdánov kiemelte: több demokráciára van szükség a pártnak és az egész országban, szorosabb kapcsolatra a tömegekkel, akár párttagok, akár párton kí-

vüliek; az új választási rendszer erőteljes lökést adhat a szovjet szerveknek, hogy felszámolják a bürokratikus torzulásokat; csak így készülhetnek fel a választási harcra, ahol ellenséges jelöltekkel és ellenséges tevékenységgel is számolni kell. Zsdánov részletesen szolt a demokratikus normák pártbeli érvényesítéséről. „Ha ki akarjuk vívni a tömegeknek, a szovjet- és pártmunkásoknak a tiszteletét új alkotmányunk iránt, akkor szavatolnunk kell, hogy pártmunkánkat a pártton belüli, teljes és kétségbevonhatatlan demokrácia alapján fogjuk átalakítani, ahogy azt pártunk rendelkezései előírják.” Felsorolta ezután a legfontosabb intézkedéseket, amelyeket a beszámolójához mellékelte határozattervezet előírányszott: fel kell számolni a kooptálásokat, szavatolni a párttagok korlátlan jogát, hogy a megnevezett jelöltek bírálják vagy ne fogadják el. De ezekre a kérdésekre az elsőtitkárok többnyire nem reagáltak, főként azt állították előtérbe felszólalásaikban, hogy a szovjethatalom ellenségei, papok, eszerek és mások, tudatosan készülnek a választásokra. Molotov ismételt hangszólította az önkritika szükségességét, és figyelmeztetett rá: ne keressünk mindenütt ellenséget. A küldöttek nem vették tudomásul Molotov felszólalását, továbbra is az összeesküvésekre koncentráltak. Március 3-án hangzott el Sztálin beszéde: az alkalmatlan vezetőket el kell távolítani. Az ő beszámolója is csaknem teljesen visszhangtalan maradt, mintha a falnak beszélt volna. A vita 24 felszólalója közül 15 főleg a „népellenességéről” beszélt; a pártmunka fogyatékosságairól és a választásokról gyakorlatilag egyikük sem, noha Sztálinnak ez volt a fő témája. Sztálin közvetlen munkatársai megtámadták ezt a magatartást. Jakovlev többek közt Hruscsovot, a moszkvai pártszervezet vezetőjét bírálta, párttagok jogtalan kizárása miatt; Malenkov szemükre vetette a párttitkároknak, hogy közömbösek a tagság véleményével szemben. A KB tagjai ezután már nem annyira a „népellenességéről” beszéltek, inkább önmagukat igyekeztek igazolni. De Sztálin beszédére továbbra sem reagáltak.

Március 5-i zárszavában Sztálin felszólította a résztvevőket: csökkentsék minimálisra a „népellenesség” üldözését, a trockistákét is, akik közül sokan ismét a párt felé fordultak; differenciált elbírálásra van szükség, nem szabad mindenkit ugyanazzal a mércével mérni. Hangszólította: a pártszervek ne csak a gazdasággal foglalkozzanak, kötelességük a harc a bürokratizmus ellen és az általános poli-

tikai felkészültség megerősítése. Kiállt a kritika nyilvánossága mellett, elítélte a hibák elkendőzését. A helyi vezetőségek – mondta – gyakran cimborákból tevődnek össze, akik egymást dicsérik, és émeletlyítő jelentéseket küldözgetnek a központba a sikerekről; erősíteni kell az ellenőrzést, és nincs eredményesebb ellenőrzés annál, amit a tömegek gyakorolnak vezetőiken. Ostobaság azt állítani, hogy jobb, ha takargatjuk a hibáinkat, mert nyílt elismerésüket ellenségeink gyengeségnek tartják, és kihasználják. Ellenkezőleg: a hibák becsületes elismerése és kijavítása csak növeli a párt tekintélyét a tömegek előtt, „és ez a legfontosabb”. „Némelyik elvtárs azt hiszi, mindent tud, csak azért, mert ő népbiztos. Azt hiszik, a rang kimeríthetetlen tudást kölcsönöz. Vagy úgy gondolják: ha KB-tag vagyok, nem tévedhetek, mindent tudok. Csakhogy ez nem így van.”

A pártvezetők, az elsőtitkárokat is beleértve, Sztálinnak az a követelése volt a legveszélyesebb, hogy mindegyiküknek ki kell választania két kádert, akik egy ideig átveszik majd a helyüket, amíg ők hathónapos továbbképzésen fognak részt venni. A funkcionáriusok joggal tartottak tőle, hogy távollétük alatt elvesztik „uszályukat”, a bürokratikus hatalom alapját. – Sztálin záróbeszéde egyébként kiemelte, hogy tanulni kell a tömegektől, és figyelni az alulról jövő bírálatokra. A határozat is Sztálin beszámolójára épült, 25 pontjából egy sem foglalkozott bővebben a „népellenesség” témájával.

A plénum után az elsőtitkárok hazatértek, és a határozat ellenére folytatták a régi gyakorlatot: ez volt számukra a legésszerűbb módja annak – írja Getty –, „hogy a kellemetlen kritikásokat és besorozottakat eltávolítsák, egyúttal pedig bizonyítsák saját ügybuzgalmukat”. A következő hónapokban Sztálin és közeli munkatársai megpróbálták átterelni a pártmunkát a népellenesség-vadászatról – amely az elsőtitkárok fő tevékenységévé lett – a pártbürokrácia elleni harcra és a közelgő választásokra. Közben „a helyi pártvezetők igyekeztek minden lehetséges módon, a pártfegyelem határain belül, de néha azt áthágva is, meggátolni vagy átformálni a választásokat”.

1936-37-ben sorozatosan közölt a sajtó a pártmunka demokratizálását ösztönző írásokat. Néhány dátum: „Pravda”, január 4., 7., február 6., 13., 23., 25., 27.; a „Partijnoje sztrojyelsztvo” januári száma közli Krupszkaja cikkét a demokratikus munkastílusról és a politikai nevelésről; a „Pravda” március 10-én támadja azokat a helyi vezetőket, akik hitbizo-

mánynak nézik pozíciójukat; március 17-én felszólítja a párttagokat, hogy gyakoroljanak szigorú bírálatot, „tekintet nélkül a személyre”. Jaroslavszkij, a neves történész, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja, a „Bolshevik”-ban írja 1937 áprilisában: „A pártapparátus, amelynek segítene kellene a pártvezetést, nemritkán benyomul a párt tömegei és vezetői közé, növelve a vezetők elszakadását a tömegektől.” Nagy számban teszi közzé a sajtó a kritikai hangvételű vagy panaszos leveleket. „Még a Hruscsov-korszak párt-történetei és beszámolóí is elismerik – mondja Getty –, hogy a februári plénum utáni időszak sok antidemokratikus visszaélést korrigált, jóllehet ezt az időszakot Nyugaton csak úgy ismerik (Keleten is! – R. E.), mint »a csavar végső megszorítását« az ellenséggel szembeni éberségi hadjáratban.”

Getty szkeptikus a bürokrácia elleni hadjáratok eredményét illetően. „Az alulról jövő népi ellenőrzés nem naiv gondolat volt; inkább hiábavaló, hogy feltörje a zárt helyi apparátusokat.” Ezek hajtották végre a kollektivizálást és az iparosítást, vitték keresztül a pártpolitikát a feszült, megosztott vidéki területeken – a túlkapások elleni harc nem volt egyszerű feladat. Ennek ellenére az amerikai történész úgy ítéli, hogy az antibürokratikus hadjárat végül is tért nyert, amit az 1937. májusi adatok mutatnak: 54 000 alapszervezeti gyűlésen a régi vezetők 55 százalékát kiszavazták, és nagyrészt fiatal munkásokat vagy műszakiakat (mérnököket, technikusokat) választottak titkárnak. A sikeres gyűlések hangulatáról képet ad a „Za industrializaciju” c. lap 1937. április 20-i tudósítása, amely arról számol be, hogy a moszkvai „Sarló és Kalapács” gyárban, többórás nyilvános vitában, harminchárom felszólaló bírálta az igazgatót: durva, pökhendi, távol tartja magát a munkásoktól. A gyűlés után az igazgatót leváltották.

A feszült belpolitikai légkör azonban keresztülhúzta a központ bürokrácia-ellenes erőfeszítéseit. A hadsereg, a rendőrség és a titkosszolgálat vezérkarában összeesküvéseket fedeztek fel, 1937 márciusában letartóztatták Jagoda belügyi népbiztost, az állambiztonsági erők főnökét. Májusban és júniusban magas beosztású katonai parancsnokok beismerő vallomást tettek: megegyeztek a német vezérkarral, hogy a Szovjetunió elleni német támadás esetén előmozdíjták a Vörös Hadsereg vereségét. Ilyen helyzetben került sor a KB júniusi plénumára.

A plénumon Jakovlev és Molotov bírálták a pártvezetőket, amiért elmulasz-

tották a szovjetválasztások megszervezését. Molotov hangsúlyozta: érdemes forradalmárokat is félre kell állítani, ha nincsenek felkészülve a napi feladatok megoldására. Jakovlev megvédte az elsőtítkárokat: akadályozzák a pártban a titkos választást, tovább folytatják a kooptációs (kinevezési) gyakorlatot. „Meríteni kell az új káderek hatalmas tartalékából, és leváltani a korrumpálódott és bürokratizálódott elemeket.” Ezek a felszólalások nem változtattak a valóságos erőviszonyokon, nem készítették meghátrálásra a pártbürokráciát. Ellenkezéleg: fokozódott az ellenállás, Sztálin sem tudott úrrá lenni a helyzeten. A plénum után Robert Ejhe, a Nyugat-Szibériai Terület elsőtítkára, külön találkozót kért Sztálintól, utána több más elsőtítkár követte példáját; valószínűleg ekkor követelték ki a felhatalmazást, hogy az összeesküvők elleni harcra „trojkát” szervezhessenek, amelynek joga van bírói végzés vagy ítélet nélkül letartóztatásokat végrehajtani, sőt kivégzéseket elrendelni. A történetíró Zsukov szerint a trojkák tevékenysége elsősorban azok ellen irányult, akik visszakapták a választójogukat, és veszélyeztethették az elsőtítkárok pozícióját.

Tömeges megtorlások kezdődtek, amelyeket – Jezsov belügyi népbiztos neve után – „jezsovcsinának” szoktak nevezni. Hruscsov 1956-os és '61-es kijelentései szerint a „jezsovcsina” főleg a párt és az állam kiemelkedő vezetőit vette célba. Ezt az időszakot előszeretettel taglalja a szovjetellenes propaganda, rendszerint a tárgyilagosság legcsekélyebb igénye nélkül, tízszeresre vagy még nagyobbra felszorozva az áldozatok valószínű számát. Kevésbé ismeretes, hogy a „jezsovcsinát” heves belső harcok kísérték; Getty felsorolja néhány külső jelüket. 1937 közepén cikk jelent meg a „Pravda”-ban a túlkapások, az indokolatlan letartóztatások ellen; a Szovjetunió főügyészsége utasítást kapott ezek kivizsgálására. Júniusban újabb hasonló tárgyú cikkeket közölt a sajtó. Októberben, a Donyec-medence alsó- és középszintű ipari vezetőinek fogadásán, Sztálin kijelenti, hogy a szovjet műszaki és gazdasági vezetők rászolgáltak a nép bizalmára és tiszteletére. Getty megjegyzi: „Szükségtelen lett volna ilyen észrevételeket tennie, ha a radikális szakemberüldözés nem esik kívül az ellenőrzésen.” 1937 decemberében, az NKVD megalakulásának 20. évfordulójára rendezett ünnepi gyűlésen, Sztálin nem jelent meg. (Az előző hónapokban megjelent a hős repülő és sarkkutatók, a kolhoz-parasztasszonyok,

az ipari vezetők részére adott fogadásokon, találkozott a választókkal stb.)

A KB 1938. januári plénuma végül, úgy tűnik, felülkerekedett a kaotikus terrorhullámon. A január 19-én elfogadott határozat megállapítja, hogy a párttisztítások folyamán a pártszervezetek, „a KB ismételt utasításai és figyelmeztetései ellenére, sok esetben helytelenül és bűnös könnyelműséggel jártak el a pártból kizárással szemben”, automatikusan megfosztották őket állásuktól és lakásuktól. Mindez „azért fordulhatott elő oly gyakran, mert a kommunisták között ma is vannak karrieristák, akik a pártból való kizárásokkal, megtorló intézkedésekkel igyekeznek kitűnni és előrejutni, úgy biztosítani magukat az éberség hiányának esetleges vádjá ellen, hogy válogatás nél-

kül megtorlásokat alkalmaznak párttagokkal szemben”. A KB kötelez „minden pártszervezetet, hogy vessen véget a pártból való tömeges, válogatás nélküli kizárásoknak”, vonja felelősségre azokat a pártvezetőket, akik megrágalmaztak és alaptalanul büntettek párttagokat és tagjelölteket, február 15-ig gondoskodják a tanácsai és gazdasági szervek révén a kizártak elhelyezéséről. – E határozat nyomán az illetékes pártszervek 1938 augusztusáig 154 933 fellebbezést vizsgáltak meg, és 85 273-nak (54 százalék) helyt adtak. Jezsovot menesztették funkciójából, embereit kicserélték, sokukat megbüntették visszaéléseik miatt.

J. A. Getty, Jurij Zsukov és G. Furr írásaiból összeállította: R.E.

A kapitalizmus mint a legpazarlóbb társadalmi rendszer

Előadás a Marx Károly Társaság fórumán

2007. április 20.

A kapitalizmus pazarló, sőt pusztító jellegét illusztrálják túltermelési válságai, vagy az általa gerjesztett háborúk. Kevésbé ismeretes azonban, hogy maga a kapitalista (másként mondva: tőkés vagy piaci) gazdálkodás természetől fogva pazarló. Ezt persze a tőkét védelmező főáramú közgazdaságtan nem fogadja el, és a válságokat, háborúkat csupán afféle „piaci kudarcoknak”, egy amúgy takarékos rendszer sajnálatos fattyúhajtásainak tünteti fel. Ebből a szemléletről származik a „szociális piacgazdaság” délibábja is, vagy éppenséggel a „piaci szocializmus”. Ezért multhatatlanul szükségesnek tartom, hogy felhívjam a figyelmet a piaci gazdálkodás mindennapi „normális” menetének végtelenül pazarló természetére.

Az elmúlt rendszert gyakran szokták azzal bírálni, hogy nem volt hatékony. A munkások széthordták a gyárat (loptak az állami vagyontól), az állam beruházások helyett szociális-jóléti intézkedésekre költött, a külföldről felvett hitelt „felvette” a lakossággal, nagy anyag- és energiaigénnyel dolgozott stb. A kritikák egy része jogos, más részük hiányos vagy megalapozatlan. Többnyire meg sem említik például a dolgozó emberek (és természetesen az általuk eltartottak, a munkaképtelen, idős vagy tanuló családtagok) közösségi érdekeit. Az 1989-es rendszerváltás az írmagját is kiirtotta a közösségi szempontnak nemcsak a társadalmi gyakorlatból, hanem – persze

ebben nincs semmi meglepő – az ideológiából is. Ma már az is ritkaság, ha valaki egyáltalán szót ejt a dolgozó emberek közösségéről; holott ez a közösség az ember legbensőbb lényege, alaptermészete, és ezért minden társadalmi cselekvést (az egész történelmet) azon kell mérni, hogy mennyire felel meg a közösségi érdekeknek.

A hétköznapi tanulságai

Mondok néhány egészen egyszerű példát a mindennapok tapasztalataiból. Ma már szinte megszűnt az üveg visszaváltás (minden csomagolóanyagot újra kell gyártani), a szelektív hulladékgyűjtést pedig magas profittal dolgozó kapitalista cégek végzik. S micsoda anyag- és energiapocsékolással jár a fogyasztási termékek csicsás, túlméretezett csomagolása, s mennyi pénzbe a reklámdömping! Arról se feledkezzünk meg, hogy manapság a szemétegető elsősorban nem szemetet éget, hanem profitot termel, a környezet óvása ezért csak mint költség jelenik meg számára.

Vagy: az „átkosban”, a központilag tervezett erdőgazdálkodás kereteiben, meghatározott számú, olcsón megvásárolható fenyőfát szállítottak, lakosság-szám szerint elosztva, az értékesítő helyekre. Fenyőfa nem maradt eladatlanul. Ma a privát vállalkozó a sokszorosát vágják ki annak, amire kereslet van, és sok fa kerül a szemétebe. Vagy vegyünk egy példát a háztartási gépek és elektro-

nikai termékek köréből: ezeket úgy gyártják (a régi jó Rakéta porszívóval ellentétben), hogy számos olyan funkciót is beleépítenek (és kifizetnek), amit az átlagfogyasztó nem tud kihasználni; ráadásul ezek a termékek pár év alatt tönkremennek.

Szász Gábor mérnök munkájából értettem meg igazán, hogy a technológiai fejlesztésben is érvényesül az ideológia, tehát tükröződik az adott társadalom célja, érték- és érdekrendszer. Ő idézi egy amerikai tudóstól a következőket: „A szovjetek abban tűnnek ki, amiben akarnak. A korlátozott források egyszerűen azt követelik tőlük, hogy csak bizonyos területekre koncentráljanak. Másszóval: úgy tűnik, hogy működőképes az *elégesség szabálya*, vagyis mindig csak olyan szinten kell elkészíteni valamit, amely az adott célt szolgálja.” Szász azt is elmondja, hogy hazánkban a nyereségérdekeltség bevezetésével a TMK (tervszerű megelőző karbantartás) központi kötelezettsége megszűnt, takarékoság okán a vállalatok fel is hagytak vele, s ez a termelőeszközökkel folytatott rablógazdálkodáshoz, a gépek „rövid ideig tartó, karbantartás nélküli, túlzott igénybeviteléhez” vezetett.

A gyermekek

Nagy a társadalmi költsége annak is, hogy a közösségi szempont elhanyagolása, a kíméletlen verseny, az individualizmust tenyészti. A közösségi intézményrendszerben ingyenes vagy csaknem ingyenes volt az iskolai sport; szakörök, központilag, államilag szervezett, fenntartott és ellenőrzött üdülőtáborok működtek; általános, egységes és kötelező volt az iskolai tanterv és a kiegészítő programrendszer. A közösségi intézmények teljes vagy részleges megszűnésével támasz nélkül maradtak a fiatalok, és szabadidejüket jórészt a piacon elégtik ki: az internet és a média kínálta színvonalatlan időtöltéssel, csellengéssel, vásárlással. Az új információk felszívására legalkalmassabb fiatal tudat eltompul, az egyszerű válaszokra kondicionálódik, érdeklődését veszti. Az individualizmus az elbutulás, beszűkülés táptalaja, a fejlődés ellensége. A saját tükörképének élő Nár-ciszt semmi nem gazdagíthatja. Holott József Attilától tudjuk: „hiába fűrösztöd magadban, csak másban moshatod meg arcodat”.

A munkanélküliség

A vállalati versenyképesség alapszabálya, hogy minél kisebb költséggel mi-

nél több értéket állítsanak elő. A költségek központi eleme az élőmunka, tehát minél kevesebb embernek minél több (nagyobb értékű) terméket kell előállítania. Ha termelékenyebb eljárás váltja fel a régit, a fölöslegessé váló munkaerőt elbocsátják; a többi pedig a tartaléksereg nyomása alatt mind több (intenzívebb) munkára kényszerül. A termelőerők fejlődése által felszabadított munkaidő a munkanélküliek oldalán, munkanélküliség formájában halmozódik fel. A paragon heverő munkaerő nemcsak hogy nem termel semmit, de – hasonlóan a fokozott teljesítményre kényszerülő dolgozókhöz – pusztul a stressztől és a nélkülözéstől, egészségi állapota romlik; nőnek a devianciák (drog, bűnözés), elhárításukra és kezelésükre a társadalomnak jövedelmet kell elkülönítenie és munkaidőt fordítania (rendfenntartás, bűnüldözés, egészségügyi ellátás, drogmegelőzés stb.). A tartaléksereggel az is együtt jár, hogy az idősebb emberek munkájára nincs többé szükség. Így aztán nem is baj, ha a munkában hamarabb elhasználódnak: helyüket – miként az erkölcsileg gyorsan avuló technológiáékét – úgyis fiatalbakkal töltik be...

Az ifjúság közösségi nevelésének hiánya és a munkanélküliséggel képződő tartaléksereg következményeként a *legfőbb termelőerő, az ember, messze lehetőségai alatt működik, képességei kihasználatlanok, elpazarlódnak*.

Mi az oka a pazarlásnak?

Az illusztrációnak szánt tapasztalati példák után vessük egy pillantást az okokra is.

A pazarlás alapvető oka az *elkülönülési viszonyokban* van, ezek szülik és táplálják az individualizmust is. Maga az *elkülönültség* a kapitalizmusban a termelőeszközök magántulajdonán alapul: a profittermelésre hivatott magánvállalat csak a termelésébe vont erőforrásokkal gazdálkodik, a társadalmi problémákat, mint valami „ürszemetet”, kilöki a társadalom holt terébe. Igazából a hatékonyság azt jelentené, hogy a társadalom egyre termelékenyebb technikákkal egyre magasabb szinten elégíti ki tagjainak bővülő anyagi és kulturális szükségleteit, rendszeresen növelve a képzésre, alkotó tevékenységre, értelmes szórakozásra és pihenésre fordítható szabadidőt. Tökés alapon azonban csak akkor hatékony a gazdálkodás, ha profitot termel, tekintet nélkül arra, hogy milyen károkkal és pusztításokkal jár ez a többség számára.

Gondoljuk csak el: Magyarországon, ha minden munkaképes korú ember dolgozna, ugyanynyi termék (GDP) előállításához mindenkinek 32-33 %-kal kevesebbet, azaz napi 8 óra helyett csak 5 és felet (!) kellene munkában töltenie. Több idő maradna pihenésre, művelődésre, a szakképzettség fejlesztésére, nőne az egy órára jutó teljesítmény. Nem szólva arról, hogy kevesebb lenne a stressz, a megbetegedés, a bűnözés, a deviancia, stb., tehát csökkennének az ezzel kapcsolatos társadalmi szintű kiadások is. Az igazságosabb terhelosztás és kisebb terhelés erősítené a közösségi szellemet, az emberek egymás és környezetük iránti felelősségérzetét, kevesebb kárt tennének, több önkéntes munkát végeznének (a közvetlen lakókörnyezet gondozása, betegápolás stb.). Itt ismét hasznos célokra fordítható társadalmi időalap szabadulna fel.

A pazarlás okait illetően fontos hangsúlyozni az *elkülönültség* döntő szerepét. Ennek alapformája természetesen a magántulajdon, de imitálni lehet a helyzetet vállalati önállósággal, öngazgatással, dolgozói tulajdonnal, önkormányzati tulajdonnal stb. is. Ezek az *elkülönültségi* formák a pazarlásnak ugyanazt a típusát hozzák magukkal, mint a magántőkés gazdálkodás: csak saját részérdekeik érvényesítésére irányul a munkájuk, csak saját erőforrásaikon és eredményeiken mérik e munka hatékonyságát, egymással pedig versenyharcban állnak. A közösségi célok és szükségletek háttérbe szorulnak, sőt (mint a társadalmi költségek fedezéséhez mégiscsak elengedhetetlen adófizetés) pusztán nyűggé válnak. Ezért voltak életveszélyesek a történelmi perspektívára nézve az 1968-as piaci reformlépések, majd a 80-as évek kisvállalkozási formái, vállalati gazdasági munkaközösségei (VGMK); ezért utasítják el a marxizmus gyakorlati követői a vállalati *elkülönültséget* erősítő munkásöngazgatást.

Hadd zárjam ezeket az észrevételeket egy személyes megjegyzéssel. Egy jó barátnőm, aki nagyon nehezen tudja csak biztosítani gyermekei számára az anyagi és szellemi táplálékot, így összegezte a szocializmus történetét: „Még ha igaz volna is minden, amit azoknak az időknél a gazdálkodásáról mondanak: rossz tervek, eladósodás, mittudomén, akkor is tény, hogy az a rendszer *élhető* volt.”

Artner Annamária

Az elhallgatás „művészete”

A magyar jobboldal sohasem tett le arról, hogy restaurálja a példaértékűnek tekintett horthysta rendszert és ideológiáját. Ismételten elénk vetítik Horthyt mint hős tengerészt, az egyszerű pórnéppel is szót értő, egyenes jellemű földesurat, aki mindezek mellett országot gyarapított, és világszerte elismert tekintélyes államférfi volt.

Sok mindent elhallgatnak azonban. Azt például, hogy az otrantói tengeri csatát, amelynek győztes hőseként dicsőítette Horthyt a propaganda, a kutatások azóta vereségként rögzítették. Nem esik szó viszont a koperi öbölről, ahol szerb, horvát és magyar matrózokat lövett agyon Horthy; ezt az eseményt a koperi múzeum örökítette meg, a kivégzést elrendelő parancsnok nevével, a kivégzettek névsorával, fényképeikkel és az eset tárgyi emlékeivel. 1918-1919-ben, a forradalmi korszak után, Horthy büszkén vallotta magát ellenforradalmárnak (ellentétben mai felmagasztalóival, akik forradalmárnak mondják magukat). Horthynak felelőssége van a siófoki és orgoványi tömeges kivégzésekben, a kínzásokban és internálásokban, a biatorbágyi hidrobombázás után a statárium azonnali bevezetésében. És politikai arculatának meghatározó eleme volt a modernkori Európa első zsidókorlátozó törvényeinek aláírása, valamint – természetesen – a kommunisták üldözése.

A kormányzó és politikusai a Trianonban megcsónkított Nagy-Magyarország

visszaállításának lázalmában éltek. Az elmentengernagy megalázkodott az általa lenézett német-osztrák káplár előtt: Hitler segítségével megszerezte az „országgyarapító” címet, de a náci „segítség” viszonozásául szövetségesként vett részt a fasiszta Németországnak Jugoszlávia és a Szovjetunió elleni háborújában. A magyar honvéd támadó háborúban „védte” – a határtól 2000 km-re – a hont, részesevé válva más népek pusztításának, kirablásának. A kormányzó hadseregének 200 000 katonája szenvedett ebben a háborúban katasztrófális vereséget; tízezrek fagytak meg és haltak éhen a hómezőkön.

Azután a kormányzó 1944 októberében bemutatta a veszített háborúból való kiválás szégyenteljes magyar változatát, amelytől egyenesen vitt az út a véres árpádsávós rémuralomhoz, százezrek szenvedéséhez és halálához. Ez a népgyilkos esztelenség rányomta az elpusztított országra az „utolsó csatlós” bélyegét. A II. világháború győztes nagyhatalmai természetesen nem vonatkoztathattak el az ország katasztrófájához vezető magyar bel- és külpolitikától Európa és a világ arculatának háború utáni kialakításában.

Horthy kormányzó jellemrajzát végül egészítsük ki tőle származó idézetekkel.

Magyarország hadba lépése után Horthy a következő nyilatkozatot küldte Hitlernek: „Boldognak mondom magam, hogy fegyvereim, vállalva a dicsőséges

és győzelmes német hadsereggel, részt vehetnek a kommunista veszélyfészek elpusztítására és kultúránk megtartására indított keresztshadjárásban.”

Vessük össze ezzel a következő részletet Sztálinhoz küldött, 1944. szeptemberében kelt leveléből: „Tábornagy! ...szegény hazámat elárasztotta a németek 5. hadoszlopa... kérem Önt, kímélje meg ezt a szerencsétlen országot, amelynek népe az orosz néppel oly sok közös vonást mutat fel... Ön iránt, Sztálin tábornagy, legmagasabb nagyrabecsülésemet fejezem ki. Őszinte híve Horthy.”

S végül egy 1954. november 3-i levél Adenauer német kancellárhoz: „...Németország és Magyarország mindenkor fegyvertársak voltak... Magyarországon soha senki sem gondolt arra, hogy Németországnak háborút üzenjen...” Ennyit Horthy úri szaváról, gerincességéről.

Az elhallgatás művészei ma ismét turulmadarat röptetnek, kakastollal hivalkodnak, fényezik a királyi koronával ékesített úri-nemesi világot. Ám az is bizonyos, hogy a bűnökkel terhes idők veszteségeinek és szenvedéseinek baljós árnyait nem oszlatthatják el csalárd fényekkel. A soha vissza nem tért apát és fiút, az elpusztultak százezreit nem fogják elfelejteni a Horthy-világ kárvallottjai és lezármazottai. Emlékezni fognak a felelősökre is. És nem fogják őket rehabilitálni.

Szilágyi László

Lenin időszerűségéről

Lenin, a tudományos szocializmusnak, Marx és Engels tanításainak legjelentősebb elméleti és gyakorlati továbbfejlesztője, az oroszországi és a nemzetközi kommunista mozgalom megalapozója és elismert vezetője. Ma a munkásmozgalmában is sokan kétségbe vonják Lenin pozitív elméleti és történelmi szerepét. Erről kívánunk tömören véleményt nyilvánítani néhány fontosabb tény felemlítésével.

Továbbfejlesztette-e Lenin a tudományos szocializmust?

Nyilvánvalóan, hiszen ő tárta fel a kapitalizmus magasabb, monopolista fejlődési szakaszának, az imperializmusnak gazdasági, szociális és politikai természetét, s az ellene folytatandó harc új vonásait. Felismerte az „egyenlőtlen fejlődést”, s hogy a szocialista forradalom egy ország-

ban is győzhet – ott, ahol az imperializmus láncja a leggyengébb.

A változó viszonyoknak megfelelően, Lenin mélyrehatóan elemezte a reformok és a forradalom összefüggéseit, az állam szerepét és szerkezetét az új feltételek között. Korszakos felismerései közé tartozott, hogy a polgári demokratikus forradalom feladatai összekapcsolhatók a szocializmusba való átmenettel, ha a munkásosztály szövetségre lép a parasztsággal és más elnyomott rétegekkel. Nevéhez fűződik a nemzeti kérdés, a gyarmati sorból való felszabadulás új lehetőségeinek elemzése, a hazafiság és a nemzetközi szolidaritás szerves összekapcsolása, az imperialista háborúk elkerülhetetlenségének és pusztító következményeinek számba vétele.

A német szocialisták gothai programjának marxi kritikájából kiindulva, Lenin rámutatott a szocializmus vezető

út szakaszosságára; kidolgozta a többszektörűség, a piac, a pénz kényszerű felhasználását az új társadalom építésének elmaradottabb, kezdeti szakaszaiban a kulcspozíciók kézbe vételével (NEP-politika).

A filozófiában szembeállt korának különféle kispolgári opportunistákkal, mint az utópista, anarchista, „baloldaliaskodó” tendenciákkal. Megvédte és gyarapította a materializmusról és a dialektikáról szóló tanításokat, a társadalmi előrehaladáshoz nélkülözhetetlennek tartotta a legfejlettebb tudományos alapokon nyugvó, széles néptömegekre is kiterjedő „kulturális forradalmat”.

Lenin érdemei az emberiség történelmének alakításában

Egyik legnagyobb tetteként létrehozta a

munkásosztály új típusú forradalmi pártját. Irányító szerepe volt az 1905-ös oroszországi polgári forradalom idején, a forradalmi munkásmozgalomnak az oportunisták szociáldemokráciáról való leválasztásában, majd az 1917-es oroszországi eseményekben. Ő irányította a forradalom megvédését a polgárháborúban és a külföldi intervenciók elleni élet-halál harcban.

Lenin kiemelkedő tulajdonsága volt a realitásérzék, össze tudta kapcsolni az elvszerűséget a rugalmas kompromisszumokkal. A breszti békekötésnél habozás nélkül vállalta a népszerűtlenséget, szembeszállt az ál-forradalmisággal, a nemzetiségek, az értelmiség ügyében elhárította a szükkeblűséget, belpolitikai kérdésekben szövetségeseket keresett. A nemzetközi munkásmozgalomban, miközben a kommunista osztagok világméretű kiépítésére törekedett, újra meg újra kísérleteket tett „munkás-egységfront” kiépítésére. A világpolitikában és a külkereskedelemben egész sor kezdeményezést tett az egyenrangúságon és kölcsönösségen alapuló békés együttműködés megvalósítására.

Lenin a munkásosztály forradalmi pártjáról

Marx és Engels nyomán Lenin is a szocializmus megteremtésében leginkább érdekelt osztály, a proletariátus szerveztségében látta egy új, kizsákmányolástól mentes társadalom legfőbb zálogát. A szerveztség alapfeltétele a párt. A félteljes körülmények és a kezdeti nehézségek között szükségszerű volt a pártban az erős centralizáltság. Ugyanakkor a tudományos szocializmus klasszikusai mindig élesen elleneztek a „vezérkultuszt”, a kollektív, demokratikus vezetés elveihez tartották magukat. Lenin alapelvek tekintette, hogy minden fontos döntést szabad elvi vita előzzön meg, a párttagságnak és a szimpatizánsok széles körének bevonásával, világosan megfogalmazott, nyilvánosan ismertetett koncepciók alapján.

Lenin nagyon féltette a pártot az elhajlásoktól, szakadásoktól, egyes csoportok vagy személyek önkényeskedésétől. Tudta, hogy a burzsoá környezet hatásai alól a munkásmozgalom sem vonhatja ki magát. A munkásdemokráciától való eltérés gyökereit a „munkásarisztokráciában” és a „munkásbürokráciában” látta. Élete utolsó szakaszában azt tanácsolta: meg kell előzni, hogy a vezetők túl nagy hatalomra tegyenek szert. A Központi Bizottságban ügyelni kell arra, hogy ne a „funkcionáriusok” legyenek többségben,

hanem olyan művelt, tapasztalt munkások és parasztok, akik józan, tárgyilagos, folyamatos ellenőrzést képesek gyakorolni a vezetők munkája felett.

A lenini örökség sorsa

Napjainkban éles vita folyik a nemzetközi haladó mozgalmakban a lenini eszmék alkalmazhatóságáról, időszerűségéről, értékeiről. Többen – a polgári antikommunisták, a szociálreformisták, vagy napjainkban az ún. „neomarxisták”, „újbaloldaliak”, a legutóbbi időkben pedig az ún. „rendszerkritikai iskola” hívei – a Szovjetunió és a kelet-európai „szocialista közösség” átmeneti vereségéből kiindulva, az egész XX. századi szocialista kísérletet és magát a marxizmust-leninizmust túlhaladottnak minősítik. Nem veszik tudomásul, hogy a Szovjetunió a nagyhatalmak hátsó sorából a világ második leg-erősebb államává fejlődött, világtörténelmi jelentőségű győzelmet aratott a fasizmus felett, világtörténelmi léptékben hozzájárult a népi felszabadítási mozgalmakhoz! A súlyos veszteségek után a szocializmus gondolata ma is a világ óriási területein van jelen, pl. Kínában, Ázsia több országában, és növekvő súllyal Dél-Amerikában.

A tudományos szocializmus alaptételeit elvető „rendszerkritikusok” azt is szem elől tévesztik, hogy ezekben az országokban nem a lenini felismerések okozták a remélhetőleg átmeneti vereséget, hanem ellenkezőleg, az ezektől való eltérés, az objektív és szubjektív tényezők dialektikájának nem megfelelő kezelése. Míg az egyik oldalon az antikapita-

lista mozgalmak erőszakos elszigetelése folyt, a másikon a kommunista mozgalomban a tudományos szocializmus alapjaitól való eltérés hatott (a demokratizmus, a szocialista törvényesség megsértése, majd az 50-es évektől eluralkodó voluntarizmus ami végül a gorbacsovi likvidátorságában kulminált). Romboló hatásúak voltak a nemzetközi mozgalomban keletkezett ellentétek, melyek közül a legsúlyosabb a szovjet-kínai viszony megromlása volt.

A nemzetközi kommunista mozgalom nagy családja, a tudományos szocializmus művelői napjainkban nagy erőfeszítéseket tesznek, hogy kijavítsák a marx-lenini felismerésektől idegen elméleti és gyakorlati tévedéseket, s eleget tegyenek a kor új követelményeinek megfelelő stratégia, taktika kialakításának. A modern szociálreformisták, „újbaloldaliak”, a „rendszerkritikusok” nem képesek reális távlatokat mutatni korunk összetettségeinek megoldására, gyakran tévednek idealista utópizmusba, a realitásoktól elszakadó „moralizálásokba”. Különösképpen megengedhetetlen az „álbaloldaliságnak” az a talán legkárosabb formája, mely a tömegek elégedetlenségét megnyergelve, leplezetten, vagy nyíltan demagóg szociális és nacionalista frázisokkal a szélsőjobboldali erők kezére játszik, az újfasisztákkal keveredik, s hamisságával becsapja a dolgozó néptömegeket.

Nagy történelmi megpróbáltatások élet-halál harcában segítők, ha nem hagyjuk elhomályosítani, veszni hagyni klasszikusaink elméleti örökségét.

Széchy András

Baráti beszélgetés Kubai delegáció járt Társaságunknál

A Népek Barátsága Kubai Intézete delegációja, *Pedro Holmedo Pérez*, az Európai Főosztály vezetője, és *Emeria Ceballos*, a Kelet-Európa osztály vezetője részvételével látogatott a Marx Károly Társaságba. Kíséretükben volt *Blas Pérez Camejo*, a Kubai Nagykövetség ideiglenes ügyvivője. A delegáció tagjai beszámoltak arról, hogy Intézetük öt kontinens mintegy kétezer civilszervezetével tartja a kapcsolatot, s világszerte a Kuba iránti szolidaritás erősödését tapasztalják. Elmondták, hogy Kuba – az USA blokádja ellenére – lényegében túl jutott az európai szocialista országok megszűnése miatti nehézségeken, jelenleg rendkívül gyors a gazdasági növekedés. Kiemelték, hogy az ENSZ Közgyű-

lés már több esetben többségi határozattal felszólította az Egyesült Államokat a nemzetközi joggal ellentétes embargó megszüntetésére. Ugyanakkor az Európai Unió több országa részéről nő a gazdasági együttműködésre való készség. Fidel Castro felépüléséről és fokozatosan visszatérő munkaképességéről optimistán nyilatkoztak. Kérdésekre válaszolva részleteket ismertettek a balra tolódó Latin-Amerika és Kuba erősödő kapcsolatairól, a kölcsönös segítségnyújtás formáiról. A delegáció tagjai érdeklődtek Társaságunk tevékenysége és a hazai baloldali helyzete iránt. *Blas Pérez Camejo* ügyvivő megerősítette, hogy Társaságunkban előadást fog tartani Kubáról és Latin-Amerikáról.

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG ÁLLÁSFOGLALÁSA

A Marx Károly Társaság elítéli Caleb McCarry néhány napja lezajlott magyarországi hivatalos látogatását és a hazánkba tervezett nemzetközi Kuba-konferenciát.

McCarry Urat az Egyesült Államok vezetése egy törvényes külföldi kormány megdöntésének levezénylésével, az átmenet sikere esetén pedig az USA kubai helytartójának szerepével bízta meg. Magyarországi látogatásával szinte egyidejűleg az Egyesült Államokban óvadék ellenében szabadon engedtek egy veszélyes terroristát, aki kubai repülőgépet robbantott fel, kezéhez sok ember vére tapad, s akinek letartóztatását és kiadatását Kuba mellett Argentína és Venezuela is kérte. A kettős mérce alkalmazása elfogadhatatlan és immorális.

A fejlődő országokat tömörítő G77 csoport és a 113 országot tömörítő el nem kötelezettek szervezete az elmúlt években kiállt Kuba szuverenitása mellett. Az ENSZ Közgyűlése nagy szavazattöbbséggel támogatta Kuba jogait, és felszólította az Egyesült Államokat a törvénytelen gazdasági embargó megszüntetésére. Latin-Amerika népei ma példaként tekintenek a létbiztonságot (ha szerényet is), világszínvonalú egészségügyi ellátást és magas iskolázottságot biztosító Kubára. A magyar külpolitika ellentétes a szuverén országok többségének akaratával, és durván beavatkozik egy olyan ország belügyeibe, amellyel diplomáciai kapcsolatot tart.

Budapest, 2007. május 15.

Rozsnyai Ervin

A Marx Károly Társaság elnöke

Kubai egészségügy

Az angol *Lancet*, a világ egyik legtekintélyesebb orvosi hetilapja, amelyet sokan „a szakma Rolls Royce-ának” neveznek, méltató cikket közölt a kubai egészségügyről. Ismertetjük a lap néhány megállapítását.

Kubában az orvosi ellátás ingyenes és mindenki számára elérhető, szemben az Egyesült Államokkal, ahol mintegy 35 millió állampolgárnak semmiféle betegbiztosítása nincsen. Minden 297 lakosra egy orvos jut – ez az arány a világon a legmagasabbak közé tartozik, és kétszer jobb, mint az Államokban. A gyermekhalandóság az összes latin-amerikai államok közül a legalacsonyabb, aránya azonos a fejlett ipari országokéval. A várható életkor magasabb, mint az USA-ban. Az AIDS-betegek aránya 100 000 lakosra az Egyesült Államokban 13,88, Kubában 0,19. A várható életkor magasabb az észak-amerikainál. Az 1980-as évek közepétől a szigetország megkezdte a „Családorvosi Program” megvalósítását:

ennek keretében az orvos a hatáskörébe tartozó lakosok közvetlen környezetében él és dolgozik. A program nagyon népszerű; bevezetése óta csökkent a kórházi ellátás átlagos időtartama. A jól szervezett rendszert egészségügyi nevelési programok egészítik ki.

Az egészségügy csúcstechnikai felszereltsége vetekszik a legfejlettebb országokéval, a újonnan létesített gyógyszeripar pedig ma már a hazai szükségletek 80 százalékát fedezi. A gyógyszervegyészeti kutatómunka vívmányait világszerte ismerik és elismerik. Mindezeket az eredményeket Kuba a forradalom 1959-es győzelme után érte el; az egészség terén azóta emelkedett az ország a fejletlenek közül a fejlettek közé.

Számos orvos vallja magáénak a forradalom eszméit; az előmenetel azonban nem ettől függ, hanem a szakmai jártaságtól és az akadémiai minősítésektől – állapítja meg az angol orvosi lap.

A forradalom építésze

Oscar Niemeyert világszerte úgy ismerik, mint Brasilia város építőjét, templomépítőt, hatalmas emlékművek tervezőjét, amelyeket sztrájkoló munkások és jogaikért harcoló földnélküli parasztok tiszteletére emelt a művész. Ő tervezte a Francia Kommunista Párt székházát, és dolgozott az ENSZ New York-i főépületén, Le Corbusier munkatársaként. Niemeyert, a kommunista művészt, a modern építészeti egyik legnagyobb mesterének tekintik; az USA megtagadta tőle a beutazási vízumot. 99 éves, jelenleg Kubában dolgozik egy emlékművön, amely a forradalmi helytállást dicsőíti a több mint négy évtizede tartó amerikai aknamunkával és blokáddal szemben. A 9,5 tonnás szerkezetet tatót szájú szörnyet ábrázol, és egy kubait, aki zászlóval a kezében száll szembe a fenevaddal.

A művész fegyverként alkalmazza az általa hirdetett „szociális építészeti” a szabadság elnyomói ellen. Mindig nyíltan hangoztatta nézeteit. „Sohasem fogok hallgatni. Sohasem fogom rejtegetni kommunista meggyőződésemet. Minden megbízom tudja, milyen ideológiát vallok. Előadásaimban rendszeresen hangsúlyozom: nem az építészeti a legfontosabb. Én az építészeti úgy értelmezem, mint az élet, az emberek, a politikai harc eszközt, mint hozzájárulást egy jobb világ, egy osztály nélküli társadalom létrehozásához.”

Niemeyer élete legfontosabb lépésének tartja, hogy csatlakozott a Brazil Kommunista Párthoz. Rióban ő tervezte a párt első fővárosi székházát. *Jorge Amado*, a világhírű brazil író mondta: „Miközben némelyek halált és pusztulást szóró fegyvereket gyártanak, az építészeti házakat, gyárakat, kórházakat, iskolákat, egyetemeket építenek ... Ők a pusztítás és nyomorúság antitézisei. Oscar Niemeyer a legjobb példája annak az építésznek, aki ismeri a maga társadalmi szerepét, valódi funkcióját.”

Előfizetési felhívás

Az Ezredvég irodalmi, művészeti és társadalomkritikai folyóirat, a művészeti baloldal egyetlen havi rendszerességgel megjelenő folyóirata.

Előfizethető a 11784009-20300027 számú OTP számlán.

Vidékre a szerkesztőség levélcímén is megrendelhető:

1431 Budapest, Pf.: 182

Előfizetés egy évre:
2880 Ft., fél évre 1440 Ft

Előfizetőinknek a folyóiratot postán küldjük ki.

Az Ezredvég Alapítvány az 1% felajánlásával is támogatható.

Adószámunk a következő: 19656874-2-41

ezredvég

Minden huszadik tibetinek személyautója van

„A legtöbb barátomnak van autója vagy terepjárója, főleg a magam korabelieknek” – mondja Mima, a Lhasai Középiskola harmincéves tanára. – „Szeretek vezetni és fényképezni a szabad természetben. Egyébként is, az iskola, ahol tanítok, 7 kilométerre van az otthonomtól, főleg ezért vettem magamnak kocsit.” Kis terepjárója van, kínai gyártmány.

Jelenleg 143 900 magánautót tartanak nyilván Tibetben. Ez 35,2 százalékkal

több, mint amennyi 2006 végén futott, és azt jelenti, hogy a 2,81 milliő lakosú országban minden huszadik tibetinek van kocsija. Bár abszolút számokban jóval kisebb a magánautók száma, mint Kelet-Kína bármelyik nagyvárosában, ez a szám gyorsan emelkedik.

Mintegy 50 évvel ezelőtt egyetlen magánautó volt az országban: a 14. Dalai Lámaé; és csak egyetlen úton közlekedett, amely a Potala Palotát (a Láma rezidenciá-

ját) kötötte össze a tőle 2 km-re lévő Norbu Lingkával. Több műút nem volt. Ma Tibet legtöbb megyéjét műutak kapcsolják össze, 44 800 km hosszúságban. Az elmúlt évben 1334 km-nyi új közút épült.

A magyar sajtóban nemegyszer olvashatunk tüntetésekről, amelyek – hazánkban vagy másutt – szabadságot követelnek Tibetnek. Hát igen: szép is volt az a régi, visszakívánt szabadság! Amikor még virágzott a rabszolgaság Tibetben!

Az „Avante!” fesztiválja

75 éve jelent meg először az „Avante!”, az akkor illegális Portugál Kommunista Párt lapja. Az évforduló alkalmából rendezett háromnapos fesztiválon, amelyet a fővárosnak egy kommunista vezetés alatt álló külső kerületében rendeztek, félmillióan vettek részt. (Az ország összlakossága 10 millió.) A tv, noha általában nem érénye a tárgyilagosság, ezúttal korrekten módon közvetített az eseményről.

A térségen, ahol egy 40 méter magas árbocon sarló-kalapácsos vörös zászló lobogott, egymást váltották a szimfonikus és a rock-zenekarok, énekesek, színészek, politikai vitafórumok. Több tucat külföldi párt is részt vett a fesztiválon, nemcsak kommunisták: pl. Németországból a Linkspartei PDS és a WASG; valamint a CGTP-Intersindical, a portugál szakszervezeti központ, amelyben a PKP-nak jelentős befolyása van.

A PKP taglétszáma jelenleg 135 000. Főtitkára *Jerónimo de Sousa* egykori vas munkás. Az ő vezetésével sikerült eltávolítani a politikai bizottságból és más vezető testületekből a revizionista elemeket, és visszatéríteni a pártot a marx-lenini vonalra. A legutóbbi választásokon a párt 9%-ot kapott, több tucat város és járás vezetésében döntő szerepe van.

Említsük meg végül, hogy az ünnepségen jelen volt, a párt illegális korszakának számos veteránja mellett, a 91 esztendőes Antonio Diaz Lourenço, az „Avante!” egykori igazgatója, aki a fasiszta diktatúra alatt 17 évet töltött börtönben, és az illegális KB tagjaként megszervezte a legendás *Álvaro Cunhal* főtitkár szökését a középkori Peniche várbörtönből. S ha már a fesztivál veterán vendégeiről beszélünk, nevezzük meg az idős *Antonio Teresot*, aki egy birtokába került páncélos járművön, az örök golyózáporában, a KB tíz tagját vitte át a börtönkapun.

Hőseink is vannak, nemcsak áruolínk.

Nagyító

Az Országgyűlés a közeljövőben szavaz a „Legyen jobb a gyerekeknek!” elnevezésű nemzeti stratégiai programról, amely a gyermekszegénység leküzdését célozza. A voksolás elővitái során váltak szélesebb körben is ismertté az UNICEF felmérésének számai. Kiderül belőlük: Magyarországon 620 ezer 18 évnél fiatalabb él a szegénységi küszöb alatt (a korosztály 30 százaléka). 15 százaléknak a családjában egyik szülőnek sincs munkája. A stratégiai programot kidolgozó Ferge Zsuzsa nem optimista: úgy véli, a tervek megvalósítására még az Országgyűlés egyhangú jóváhagyása sem jelent garanciát.

A legutóbbi évtized összesített adatai alapján – mondja Ferge Zsuzsa – „Magyarország sok esetben az utolsó vagy az utolsó előtti helyen szerepel a huszonegy fejlett európai ország közt. Három tény különösen ijesztő. Utolsók között vagyunk a szülők foglalkoztatottságát, illetve a kis súlyú újszülöttek számát és a csecsemőhalandóság adatait tekintve. A két utóbbi „mutató” egyértelműen kapcsolódik egymáshoz, és az egész összefügg a szegénységgel. Jelenleg 2,8 millió ember él a statisztikai hivatal által meghatározott létminimum alatt. Ez statisztikailag 28 százalék. (Sztankay Ádám: Ferge Zsuzsa a közös jövőről. Vészhelyzet. „168 óra”, 2007./18. sz.)

*

Csoóri Sándor „Márciusi Kiáltványa” szerint „a demokrácia épp úgy szabadított fel minket, mint a szovjet hadsereg, s ugyanúgy fosztott ki és gyalázott mindannyiunkat...”, sőt „a proletárdiktatúra szelídebb korszaknak tűnik a mai dülásokhoz képest.” A mi számunkra egyáltalán nem hangzik dicséretként Csoóri megállapítása: „A Kádár-rendszerben minden cenzúra ellenére lélekben sokkal szabadabb író, sokkal szabadabb ellenzéki író voltam, mint amennyi-

re szabadnak éreztem magam tizenöt év óta a demokráciában.” (A magyar nemzetről és irodalomról. „Magyar Nemzet”, 2005. december 24.) Csoóri véleménye a mai polgári demokráciáról nem új: „Ha létezne igaz politika, az ország kormányzásához elég volna néhány száz okos ember, és még demokráciára se lenne szükség.” A „Márciusi Kiáltvány”-ban az a megdöbbentő, hogy kik írták alá: van közöttük két volt köztársasági elnök, az Antall-kormány egy minisztere, két fideszes miniszter (mindkettő a kádári korszak Központi Bizottságának tagja volt), hét katolikus, három református püspök. Martonyi, Járai, Stumpf és Mádl neve elgondolkodtató, Andrásfalvy, és a mostanában a diktatúra és jobboldali lövészegyletek szükségességét hirdető Für Lajos szereplése megdöbbentő. A fideszes lóláb félreérthetetlenül kilóg. S mit keres itt Szűrös Mátyás és Pozsgay Imre? (Gereben István: Csoóri kurjantása. www.nepszava.hu alapján.)

*

Andrej Mancsuk írja Jelcin halála kapcsán: „Borisz Jelcin a legnagyobb megaláztatás volt Oroszország számára... Ennek az örökösén részeg bálványának az elnyomása alatt élni, egy évtizeden át tűrni ennek a gyilkosnak és hóhérnak a hatalmát, aki két véres háborút robbantott ki saját államában, és a neoliberais pokol legmélyére taszította hazáját – ebben állt a jelképes fizetség az oroszországi elvesztett szocialista elsőszülöttségéért.”

Miután Vladimir Putyin, a Szövetségi Gyűlésnek szóló üzenete felolvasása előtt, egyperces csendet jelentett be Borisz Jelcin emlékére, sokan nem álltak fel a tereben. A tömegtájékoztatót valamiért ismét hazudott: valójában a KPRF képviselői a Kremlben sem voltak hajlandók megemlékezni a halott diktátorról (www.comunist.ru, 2007. ápr. 24.)

Feljelentés

Alulírott törvénykövető állampolgár kötelességemnek tartom, hogy a fenti képen látható, bizonyítottan tettenért petúnia ellen feljelentést tegyek, betiltott önkényuralmi jelkép viseléséből kifolyólag. Kérem az illetékes joghatóságot, hogy a törvény szigorú alkalmazásával szabjon ki elrettentő büntetést a törvénytisztegető virágra.

Név és cím a kiadóban.

Adolf Glassbrenner*

(1810–1876)

Bőség és Ínség

Bőségnek volt húga az Ínség,
bátyjauránál ő a cseléd.

Bátyja tivornyáz – néki a száraz
kenyérből sem jut elég.

Csak tűrt, szolgált megalázva,
ki tudja, hány évszázadon át.
Sírt néha, jajongott – de a bátyja
meg sem hallotta szavát.

Vagy ha igen, hát belerúgott,
„Kell még? Nesze, vidd, a tiéd!”
A cseléd az eget kérte: „Segíts meg!”
De nem könyörült rajta az ég.

Egy napon aztán betelt a pohár,
valami azt súgta: elég!

Fejszét ragadott, s agyonütötte
bátyjaurát a cseléd.

Ford. Rozsnyai Ervin

* Német humorista, satirikus író, költő.

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZLEMÉNYEI

- Változatlanul nehézségeink vannak a *Dialektika terjesztésével*, ezért kedves olvasóink megértését kérjük. Várjuk Társaságunk segítőkész tagjait, hogy a címlisták pontosítása és a Dialektika terjesztésben vállalt társadalmi munka ügyében hívják az MKT ügyvezető titkárát, Hirschler Tamást (06-30-9148958), illetve elektronikus levélben (thirschler@t-email.hu) jelezzék neki vállalásaikat. Gondolják meg: *Társaságunk léte forog kockán!!!*
- *Kubai delegáció* járt Társaságunkban. A részletesebb beszámolót külön cikkben találják kedves olvasóink.
- Áprilisi *központi fórumunkon* Artner Annamária tartott előadást „A kapitalizmus mint a legpazarlóbb társadalmi rendszer” címmel. Májusi fórumunk előadója Nagy László történész volt, aki a hungarizmus „fű alatti” és nyílt rehabilitálásáról tartott vitabevezetőt. E két előadás rövidített változatát közreadjuk jelen lapszámunkban. Júniusi fórumunkon Jordán Gyula történész előadása arról szólt, hogy A szocializmus felé halad-e Kína? A Dialektika következő számában ismertetjük főbb gondolatait.
- A *következő központi fórumot* a nyári szünet után – szokás szerint –, a hónap harmadik péntekén, szeptember 21-én, 16 órakor tartjuk, a Zsigmond téren.
- A Május Elseje Társaság, a Baloldali Alternatíva Egyesület és az MKT meghívására *előadást tartott* a magyar gazdaság helyzetéről Mocsáry József közgazdász. Ugyancsak vendégünk volt Ferge Zsuzsa szociológus, aki a mai szociálpolitikáról tartott előadást. Kedves olvasóink a Nagyító című rovatunkban találják az előadáson elhangzott tényeket a magyarországi szegénységről.
- A *Marx Károly Társaság vezetősége* a munkatervnek megfelelően június 30-án ült össze a Zsigmond téren. A napirend a következő volt: a műhelymunka hatékonyságának javítása (Rozsnyai Ervin); a vezetőség és a tagozatok kapcsolatának élőbbé tétele (Farkas Péter); társaságunk anyagi helyzete (Mihály Albert); a Dialektika terjesztésének és a taglista pontosításának állása (Hirschler Tamás). Következő számunkban beszámolunk a vezetőségi ülésről.
- Ezúttal is kérjük a Marx Károly Társaságnak azokat a tagjait, akik még nem fizették be az ez évi *tagsági díjukat*, hogy – a rendkívül rossz helyzetüek kivéve – lehetőleg OTP fiókból átutalva fizessék be azt (2500 Ft/év) a Dialektika utolsó oldalán található számlaszámra. A tagsági díj nagyobb része a Dialektika megjelenítését és terjesztését szolgálja. Aki csak pártoló tag, illetve a Dialektika egyéb olvasója, attól minimum 1500 forintot várunk. Minden egyéb adományt nagy köszönettel veszünk.
- A *Dialektika következő száma* szeptemberben jelenik meg, terjesztése október elejéig húzódik.

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaks lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke
1067 Bp. Eötvös u. 2. **Tel:** 342-1068
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
OTP számlasz.: 11711041-20859590

Nytsz.: 75/763/1997
Internet: <http://dialektika.extra.hu>
Felelős szerkesztő: dr. Rozsnyai Ervin
Nyomás: Vasas-Köz Kft. Budapest